

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.
Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 21. V Gorici, dne 15. novembra 1910. Tečaj V

Obseg: 1. Uporaba divjega kostanja za krmo; 2. Čebelarjevo opravilo v letošnji jeseni; 3. Akcija za izvoz vin v prekmorske dežele (nadaljevanje); 4. »Kmetijska družba za Trst in okolico« za sadjarstvo v tržaški okolici; 5. Gospodarske drobtinice; 6. Poročila; 7. Književnost; 8. Razpis nagrad.

Uporaba divjega kostanja za krmo.

Ob cestah in v parkih mnogih naših mest in trgov se vidi neštevilno košatih dreves takozvanega „divjega kostanja“, zvanega tudi „Turški kostanj“ ali botanično „Aesculus Hippocastanum“. Njegov plod je bodoča glavica, v kateri se nahajajo po 1—3 svetlo-rujava zrna ali semena, navadno divji kostanj zvana.

V jeseni se vidi ležati vse poluo tega semena po cestah, ki so ga razdrobila vozna kolesa in za katero se nikdo ne zmeni, dasiravno bi se dalo z uspehom porabiti kot krma za vse domače živali. *)

Divji kostanj je jako tečna krma, kar se je dognalo potom krmilnih poskusov. Tak svež kostanj ima približno nekako tako kemično sestavo in sicer se nahaja:

V celem kostanju:

Vode	48.0%	Organskih izvlečnih, brezduševnatih	
Duševnatih tvari	3.5 „	snovi	41.0%
Tolšče	1.5 „	Celuloze	2.5 „
		Pepela	1.5 „

V olupljenem kostanju (jederca):

Vode	50.5%	Organskih izvlečnih, brezduševnatih	
Duševnatih tvari	3.8 „	snovi	41.0%
Tolšče	2.8 „	Celuloze	1.0 „
		Pepela	1.4 „

*) V Gorici poberejo nekoliko tega kostanja otroci, ter ga prodajajo za male krajcarje.

V kostanjevi lupini:

Vode	46.0%	Organskih izvlečnih, brezdušičnatih	
Dušičnatih tvari	1.5 „	snovi	39.2%
Tolšče	0.3 „	Celuluze	10.5 „
		Pepela	1.5 „

Od dušičnatih tvari je prebavljivih 60 odst., od tolšče 85 odst. in organskih izvlečnih brezdušičnatih snovi nad 93 odst. Ta poslednja snov obstoji iz nad 50 odst. škroba in približno iz 15 odst. trsnega sladkorja. Divji kostanj vsebuje vrhu tega še tanin (in sicer ne več kakor 0.1 odst.) in majhno množino grenkobe. Največ tanina se nahaja v lupini, vsebujoči vrhu tega mnogo celuloze, ki ni prebavljiva.

Za svež divji kostanj živina spočetka ne mara, a polagoma se nanj privadi. Da se odstrani trpka in manj prebavljiva plast, je treba kostanj olupiti in zdrobiti potom mletve in sicer s pomočjo stroja, kakršen se rabi za drobljenje oljnatih preš ali hlebcev. Droban zdrob se mora nato presejati na prav redkem situ. Ker je dobljen zdrob nekoliko trpek, zato naj se, da bo živina rajši žrla, poklada ta zdrob z bolj vodeno krmo vred, kakor na pr. s svežo travo, kislo krmo, s krmsko peso itd. Če se da živini obenem nekoliko soli, potem čreslovina živine ne zapira.

Da se pa divji kostanj pozimi ohrani, treba ga je na solncu dobro posušiti in nato shraniti pod streho na suhem in zračnem prostoru.

Več časa in boljše se ohrani divji kostanj, ako se posuši v peči, kjer se obenem na lahko oprazi. Če se kostanj na ta način posuši, zgubi večino vode in sicer nad 10 odst., vsled česar se kostanj laže ohrani. Obenem se redilnost razmerno poveča, a tudi bolj redilen postane vsled tega. Če se kostanj oprazi, zgubi se tudi del grenkobe in končno se spremeni del škroba v dekstrin (gumi) in sladkor, zato ga tudi živina potem rajša žre.

Tak posušen pražen — divji kostanj se laže zdrobi in podela v droban zdrob; če se zdrob nato preseje skozi kakšno bolj redko sito, odstrani se iz zdroba vsaj del kostanjevih lupin. Z ozirom na prej rečeno, priporočamo onim, ki hočejo rabiti kostanj kot krmo, naj ga oprazijo, saj vendar ne provzroči to mnogo dela, pa tudi ne stroškov, posebno če se vrže kostanj v peč šele potem, ko se je pobral kruh iz nje.

Divji, v peči posušen in na drobno semlet kostanj se je pri krmilnih poskusih prav dobro obnesel in sicer pri vseh domačih živalih.

Konjem se da lahko brez vse skrbi do 4 kg na dan vsakemu; vprežnim in volom, ki se hočejo opitati, do 5 kg, molznim kravam do 2 in pol kg. Mleko ne trpi pri krmenju z divjim kostanjem prav nič, a tudi meso s kostanjem krmljenih živali ne.

Ovcam, kozam in teletom zadošča pol kg praženega zbroba divjega kostanja na dan poleg druge krme. Prešiču zadošča 0·6 kg. Prešiči ne marajo za svež divji kostanj, žro pa zelo radi, če je pražen.

Tudi perotnini večinoma zelo ugaja divji kostanj. Da se odstrani iz kostanja grenak okus, naj se kostanj, ki se ima pokladati perotnini, oprži in zdrobi na drobno, vrže nato v malo množino vode, pusti v tej vodi nekoliko ur, vrže vse skupaj na kakšno sito ali stisne v stiskalnici ali pa dene v kako cunjjo in iztisne po malem gošča z rokami, prav tako, kakor kadar se preša kuhano sadje, in končno naj se razširi in posuši na solncu.

H koncu opozarjamo one, ki se za krmenje z divjim kostanjem zanimajo, da plačujejo na pr. v Nemčiji, kjer znajo divji kostanj ceniti kot živinsko krmo, in sicer na debelo svež divji kostanj po 5—7 in pol Mark, ali po 5·85—8·50 K kvintal.

Fr. Gvozdenovič.

Čebelarjevo opravilo v letošnji jeseni.

Na sploh se je letos, zlasti koncem jesenske paše tarnalo o slabem donosu čebel in praznem medišču. Vsled tega se je centralno avstrijsko čebelarско društvo obrnilo na finančno ministerstvo s prošnjo za nekoliko brezdačnega sladkorja za zasilno krmenje čebel.

Prošnja, koja je odgovarjala čebelarским nujnim potrebam, se je le deloma uslišala in dovolilo se je komaj po pol kilograma za vsak panj. To je pa skoro toliko ko nič. In mi

goriški čebelarji ne računimo na to prav nič in sicer vsled tega, ker je obtežen ta brezdačni sladkor s presitno kontrolo. — Radi tega se bo treba oprijeti poti, koja nam je bila že v prejšnjih letih odprta, to je, poseči po navadnem sladkorju. Kdor ni še pokrmil, naj stori to nemudoma, da ga ne prehiti prehud mraz. Ako je pustil preveč takih panjev, ki so z medom slabo založeni, naj te združi in satovje z medom, ki mu pri tem ostane, vloži v ostale panje, sicer primanjka čebelam spomladi medu in poginejo vsled lakote. Zapomni naj si pa vsakteri, da ni dovolj če se čebele samo združujejo ali čebelne družine z delavkami krepijo, ampak da jih je treba preskrbeti obenem tudi s primerno množino hrane. Krmijo se pa čebele navadno proti večeru, ker sicer se ropajo, ali vzlic temu, da se ropanje s tem prepreči, vendar je prav, da se zamaši panj naslednji dan, ker čebele dan po krmenju premočno izletajo in lahko s tem izvabijo ropanje. Kakor je pa znano našim čebelarjem, je čebelno ropanje za panje velika nesreča. Ako se pa žrelo panja zamaši, odmašiti je treba pri panju oddušnike, da se čebele ne zaduše.

Skrbimo za to, da ne bo v čebelnjaku panjev, ki bi ne imeli zadostne hrane, kajti taki panji nam provzročajo mnogo nepotrebnege dela in žalosti. Naj se pa panjev sedaj tudi še ne odeva, kajti hlad sili čebele k počitku, ali zimskemu spanju, katero je čebelam ravno tako potrebno, kakor rastlinam. Ako je še vedno lepo in toplo vreme, poskrbi naj se na katerikoli način, da ne bo sijalo solnce na panje ali naj se panje obsenči. Prav dobro je, če se položi spredaj na panje 1—2 m dolga, nekoliko navzgor prizdignjena streha iz bičja, slame ali pa iz sirčja.

I. V.

Akcija za izvoz primorskih vin v prekmorske dežele.

(Nadaljevanje.)

Dalmatinci pa imajo nekak hangar na pomolu Giuseppina, s čimer se obvarujejo vse prejnavedene škode.

Ker hangarja nimamo, zato pa ne pride naše vino tako hitro z mesta, kakor zahteva moderna kupčija. Posebno pozimi ko dospejo naši parniki pozno v Trst, se vino nikakor ne more še isti dan naložiti na postaji. Vsled tega nastanejo še drugi troški in plačati se mora še skladiščarina. Kdor vino kupi, ve, da bo moral plačati ta trošek, zato pa odbije istega pri znesku, ki ga ima plačati, prodajalcu.

Dalmatinsko vino ima večje ugodnosti, kajti pri vsakem hektolitru, ki se pripelje v Trst, je stroška samih 10 v.

Le s pomočjo hagarja-kleti se lahko zahtevajo za vino vagoni z rezervoarji za prevažanje vina. Ne da bi še nadalje o stvari razpravljaj, zagotavljam, da bi se prihranilo pri enem vagonu vina, če bi se isto napolnilo naravnost v vagon z rezervoarjem, namesto z vinom v sodih, nad 1 K pri hektolitru, seveda pri onem vinu, ki se pošilja na sever naše države.

Če pomislimo, da bi se prihranilo pri istrskem vinu, katero je izpostavljeno vsej mogoči konkurenci, nad eno krono pri izvozu v Trst in drugo krono, če bi se pošiljalo od tam naprej v vagonih z rezorvarji namesto v navadnih, potem si lahko mislimo, kakšnega važnega pomena bi bil tak hangar.

Te dve kroni, kateri bi vinogradnik prihranil pri vsakem hektolitru, bi ostali v žepu pridelovalca, vsled česar bi on, da bi delal z vinom konkurencu, oddal ga lahko za 2 K cenejše, ali pa bi ceno svojemu vinu zvišal za 2 K.

Da je hangar za istrska vina v Trstu res krvavo potreben, nam spričuje že to, da je prišlo leta 1908 v Trst po morju 110.569 a po železnici 174.248 hl vina, toraj skupno 284.817 hl. Ako je iz enega ali drugega vzroka potreba to vino shraniti, ni za to ne shrambe in ne drugega prostora in dasiravno pre-sega to vino v dobroti vsa druga vina, trpeti mora škodo in stroške, ki ovirajo prodajo in obremenjujejo producenta.

Iz gornjih števil se razvidi, da je Trst pravo trgovsko središče za istrska vina in prepričani bodimo, da bi šlo mnogo istrskega vina, ki se izvažajo sedaj na Reko in uvažajo od tam zopet v Avstrijo, naravnost skozi Trst, ako bi ta nudil istrskemu vinu primerno udobnost, ker bi se na stroških mnogo prihranilo.

V hangarju bi se vina lahko tudi med seboj mešala ali rezala in pripravljala na tak način, da bi bila za izvoz sposobna.

Nikakor pa ni možno, da bi se naša vina pri teh neugodnih razmerah, kakršne vladajo dandanes, izvažala v prekmorske dežele.

Ko bi se pa producente in vinske trgovce, ki se hočejo baviti s tem težavnim podjetjem ali z izvažanjem vina, na primeren način podprlo, bi našli tla za prvi korak t. j. za pripravljanje tipičnih vin in za izvažanje že pripravljena.

Dokler pa nimamo v Trstu primerne hangarja-kleti, ne moremo misliti na to, da bi se izvažala avstrijska vina preko Trsta.

Nočem niti primerjati udobnosti, ki jih nudijo vinogradnikom in vinskim trgovcem Ženeva, Marsilja, Bordo, Hamburg, Barcelona, Kadiz, Malaga in Lizbona, rečem pa le to, da mora Trst najpoprej uvesti kaj takega, kar bi z veseljem sprejeli ne le tukajšnji trtorejci, ampak vsi avstrijski prebivalci in vsestranski podpirali. To bi bilo tolikanj več vredno in delovanje tem uspešneje, kolikor primernejši bi bil hangar napravljen in potrebam prikladen.

Kot vinogradniki odločno zahtevamo primerno, lastno in moderno klet, ki naj bi odgovarjala vsem enologičnim zahtevam in ki bi služila samo takim tvrdkam, katere se bavijo s pridelovanjem in s prodajo vina v Avstriji, ter naj bi si ne dovolilo nobeni zunanji tvrdki, da bi si osvojila cel ali le del tržaškega hangarja, ki bi ga držala praznega oziroma ga oddala v najem v katerekoli druge namene, da bi s tem izpodrinila na drugih tržiščih sebi nevarnega konkurenta.

Nobena kupčija ni tako težavna in nima toliko tekmecev, kakor ravno vinska kupčija, zato je pa potrebno, da očuvamo naš vinski pridelek pred vsakim presenečenjem.

Da je res treba skrbeti za to, da se izvoz naših vin kolikor mogoče razvije in obvaruje vsake škode, nam dokazuje že to, da je izvoz iz Avstro-Ogrske v poslednjih letih v primeri z naraščajočo produkcijo resnično upadel.

Tako na pr. se je izvozilo iz Avstro-Ogrske leta 1907 hl 148.593, leta 1908, to je takrat, ko se je pridelalo v naši državi nad 16.000.000 hl, pa samo 136.248 hl.

Od tega vina se ni uvozilo v Južno Ameriko skoraj prav nič, dasiravno so ga uvozile druge evropske države leta 1908 hektolitrov 727.240 v Argentino in hl 559.000 v Brazilijo. V

Argentino ni prišlo niti en liter avstrijskega vina, a v Brazilijo samo 300 hl.

Neobhodno potrebno je toraj, da se zavzamejo merodajni krogi za izvoz vina, posebno pa v južnoameriške republike, kajti konzum vina v Avstro-Ogrski ne narašča v razmerju z naraščajočo množino pridelanega vina, kakor se je pokazalo leta 1908. (Sledi.)

„Kmetijska družba za Trst in okolico“ za sadjarstvo v tržaški okolici.

Korist sadjarstva je v obče znana. Toda še vse premalo se brigamo za to važno panogo kmetijstva. Marsikateri kraj je še prazen; prazne so južne strani naših hiš in hlevov in koliko izvrstnega prostora stoji še tu in tam neporabljenega, na katerem bi izvrstno vspevalo zlahitno sadje! So nekateri, ki imajo zadosti dobro oskrbovane vrtove; toda, žal, vsako drevo je druge vrste. In uprav to se mi ne zdi pametno in ni za nas, ki hočemo sadje spravljati v kupčijo. Boljše je, da sadimo manj vrst sadja, a to dobre in okusne vrste, ki bi gotovo dobivale svojega odjemalca na sadnem trgu. Dokler ne dosežemo tega, toliko časa pri nas ne bo govora o sadni kupčiji in umnem sadjarstvu. A to je tem večjega obžalovanja vredno, ker bi mi vsled naše izborne južne lege lahko imeli krasnega in dobičkanosnega sadja.

Danes ima rano sadje tako ceno, da daja, ako se pride luje v ugodnih legah ter z zadostno skrbjo in umevanjem — mnogo več dobička, nego li katerakoli druga kultura. Pri današnji visoki plači poslov in delavcev smo uprav prisiljeni, da po možnosti izrabljamo svojo zemljo; in to storimo ravno z zasajanjem sadnega drevja, donašajočega precejšnega dobička.

Kako lepo se da sadjarstvo spojiti z ostalim kmetijstvom, to vidimo na Češkem in v Gornji Avstriji, kjer se ljudje z vso vnemo pečajo z umnim sadjarstvom. Tam nahajamo po večini premožne in zadovoljne ljudi. Uprav taki sadonosni kraji so lepi in zdravi ter napravijo na tujca dober utis. Umno sadjarstvo ne pospešuje samo premožnosti lastnika, ampak mu dela tudi večje veselje pri kmetijstvu.

„Kmetijska družba za Trst in okolico“ si je nadela to zelo važno nalogo, da hoče sadjarstvo, to važno panogo kmetijstva, pospeševati v tržaški okolici z vso vnemo in iti v tem oziru našemu kmetovalcu na roko. Uprav radi tega naj bi kmetje-okoličani v čim večjem številu pristopali k družbi, ki nudi svojim članom toliko ugodnosti v vsakem oziru! Ako se dandanes delavci in obrtniki združujejo v različnih društvih, družbah in zadrugah, toliko bolj je potrebno, da se mi kmetovalci z vso vnemo oklenemo in pristopamo h kmetijski družbi, ki povpešuje naše interese. V druženju je moč. Namen kmetijske družbe je, da podpira kmetijstvo v okolici, osobito vinogradništvo, sadjarstvo, vrtinarstvo in živinorejo. Članarina znaša na leto 2 kroni; in za to svoto naroča družba svojim članom. domači „Primorski Gospodar“, ki izhaja dvakrat na mesec. Za povzdigo domače živinoreje nakupilo se je že nekaj plemenskih bikov in marjascev ter v to svrhu ustanovilo nekaj skočnih postaj. Nakupilo se je letos par strojev in več škropilnic ter razdelilo za polovično ceno žitnega in zelenjadnega semena.

Osobito se hoče družba z vso vnemo zavzeti za domače sadjarstvo. Za spomladarsko sajenje sadnega drevja dobi družba iz pazinske državne drevesnice večjo množino hruškovih, mareličnih in črešnjevih drevesc, ki se razdele brezplačno med družbine člane. Ob jednem naroči družba tudi za spomladno sajenje iz znane drevesnice Klenert v Gradcu nekaj sadnega drevja, samo izborne in izbrane vrste, ki bodo izvrstno uspevale v naši južni legi. Naroče se jabolka, poletna in jesenska; hruške istotako poletne in jesenske in sicer od jabolk 2 vrsti in hrušk 4 vrste. Nadalje črešnje: 4 vrst, marelice: 2 vrst, breskve: 2 vrst in konečno 2 vrsti ribeza.

Članom kmetijske družbe se bodo oddajala ta drevesca za polovično ceno, jabolka in hruške približno po 70 stotov, marelice po 90 stotov. Za ostalo drevje se izvejo cene kasneje.

Člani in sploh kmetovalci-okoličani, ki bi si hoteli nabaviti to drevje, naj se tekom tega meseca oglase pri tajniku v družbeni pisarni, ali pa pri odbornikih in zaupnikih družbe! Odborniki in zaupniki družbe so pooblašteni v to, da v svojem okolišu poizvedo, koliko komadov tega ali onega drevja bi se potrebovalo. Te informacije pa morajo biti do začetka decembra

meseca uže predložene odboru, da se potem takoj z naročitvijo ukrene potrebno. Drevje bo tukaj že koncem februarja. Tozadevni seznam vrst sadnega drevja, ki ga družba naroči in odda svojim članom za polovično ceno, se takoj dpošlje družbenim odbornikom in zaupnikom, do katerih naj se obračajo sadjarji. Jereb.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Kako naj se shranijo jabolka? Kdor ima mnogo jabolk, katera bi rad ohranil vsaj do Božiča, a nima primerne shrambe za to, naj vzame kak popolnoma suh in snažen sod, kateremu naj izdere eno dno. Na dno soda naj se dene plast drobnega in popolnoma suhega peska (če pesek ni suh, naj se na štedilniku ali pa na navadni krušni peči, kakoršna se dobi na kmetih, razširi na tenkem, da se posuši), na to plast peska naj se položi plast jabolk in izpolni vmesne prostore s suhim peskom in na ta način naj se z vlaganjem nadaljuje, dokler ni sod poln.

Ko se je sod napolnil, naj se dene povrhu plast suhega peska in položi manj pokrov. Sod z jabolkami se mora seveda shraniti v suhem in zračnem prostoru. Če se vložijo le zdrava jabolka in se pazi pri vlaganju, da se ne udarijo, se ni bati, da bi začela gniti a tudi ne uvenejo.

Ali se naj sade na stalno mesto cepljene ali pa divje češnje? Vsakteri je že lahko opazil, da necepljen češnjev divjak bujnejši raste in postane krepkejši, kakor pa če je cepljen. Kdor hoče imeti toraj na stalnem mestu v kratkem krepko češnjevo drevo, naj vsadi namesto cepljenega, necepljen divjak in ga šele kasneje, ko se je krepko razvil, precepi.

Kako se ima napraviti jame za sajenje sadnega drevja in kako naj se drevo vsadi. Jama, v katero se hoče vsaditi sadno drevo, mora biti vsaj 60—70 cm globoka in 1 do 1 in pol m široka. Pri kopanju jame naj se vrže zgornja ali živa zemlja na en kup, spodnja ali mrtvica pa na drugega. Ko se je jama izkopala, postavi naj se na sredino te vrtikalno kolec in pristavi kaka 2 prsta od kolca drevesce, ki se hoče vsaditi

Pod drevesne korenine in krog teh naj se dene živa zemlja, a med zasipanjem naj se drevesce večkrat nekoliko privzdigne in potrese, da se zemlja med korenine vleže. Seveda se morajo korenine drevesu že pred sajenjem nekoliko skrajšati in sicer tako, da bo prerezna rana obrnjena k tlom. Ko so se korenine z živo zemljo osule, zasuje naj se jama popolnoma z mrtvo zemljo, a pazi naj se, da se drevesce na rahlo priveže s kako beko h kolcu in šele ko se je zemlja sesedla, naj se na 2 ali 3 mestih bolj trdno priveže, da bo stalo navpično. Končno naj se napravi z rahlo zemljo krog drevesca lijcu podoben kolobar, da se bo deževnica vanj lovila in se stekala h koreninam.

V kakšni razdalji eno od drugega se ima saditi sadno drevje na stalnem prostoru? Če se vsadi sadno drevje preveč na gosto, ne dobi dovolj svetlobe, zemlja se preveč obseči, vsled česar se dovoljno ogreti ne more, a obenem drevo drevesu živež krade, ker segajo korenine enega drevesa med korenine drugega. Saditi se mora toraj sadno drevje na tako razdaljo, da se to ne zgodi. Čim obsežnejšo krono pa drevo napravlja, tolikanj večji obseg zavzemajo korenine, zato je vsaditi na pr. hruške in jablane na večjo razdaljo nego češplje, marelice itd. Jablane, in hruške in češnje naj se sadijo 10 m, češplje, slive, višnje, marelice in breskve po 4 do 6 m narazen. Hruške, cepljene na kutno, se sade lahko po 3 m, če se goje na kordone celo po $\frac{3}{4}$ m narazen. Razdalja, na katero se imajo saditi posamezna sadna plemena, pa odvisi nadalje tudi od dobrote zemlje. V dobri zemlji, kjer krepko poganja, saditi je treba na večjo razdaljo, nego v pusti zemlji, kajti na slabem zemlji drevje šibkejše raste, zato se pa lahko sadi bolj na gosto.

POROČILA.

Kako kaže na splošno polje, oziroma kakšna je letina glede poljščin v avstrijskih kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru. (Posnetek iz poročila c. kr. poljed. ministerstva za dobo od 15. septembra do 15. oktobra 1910)

Kakor pravi poročilo, je bilo vreme tekom gori označene dobe ugodno; bilo je le nekoliko oblačno, temperatura je sicer

polagoma padala, vendar ne tako močno, da bi zmrzovalo. Izvzemši nekoliko burje v obmorskih deželah, so bili vetrovi na splošno šibki.

Ozi mine (pšenica in rž) so se v vzhodni Galiciji in Bukovini skoraj že vse posejale, večinoma pa tudi v alpskih, južnih in sudetskih deželah kakor tudi v zapadni Galiciji. V nižavju na Niže Avstrijskem in v sudetskih deželah se je pa setev pšenice močno zavlekla. Zgodaj, v primerno vlažno zemljo posejano seme je prav lepo izkalilo in razvijajo se setve vsled lepega in milega jesenskega vremena razmeroma prav lepo, vendar pa dohajajo iz alpskih in sudetskih dežel in zapadne Galicije pritožbe, da kvarijo setve njivski polži, iz vseh dežel pa prihajajo pritožbe o nevarnosti, ki preti setvam vsled poljskih miši.

Turšica. Razven pozne turšice — se je v južnih deželah uže pobrala, a večinoma tudi v ravani na Niže Avstrijskem, južnem Štajerskem, Kranjskem, južnem Tirolskem in južnem Moravskem.

Krompir se je v karpatskih deželah že skoraj ves pobral, a v alpskih in sudetskih deželah se skraja pobira. Mnogina pridelka je zelo različna, a najmanj krompirja se je pridelalo v vlažnih legah in na zveznih zemljah, kjer je posebno za ljudsko hrano sposoben močno trpel vsled mazave gnilobe. V višjih legah, zlasti na bolj lahkih zemljah, je krompir vsaj srednje debel, obenem pa je nagnitega krompirja prav malo. Ker je precej krompirja objedenega od ogrcev in miši, se mora mnogo o suhem vremenu spravljenega krompirja takoj pokriti, da ne bo v kletih in podsipalnicah gnil. Zato pa se je bati, da bo primanjkoval spomladi dober semenski krompir.

Krmska pesa se je v južnih deželah, kakor tudi po višavju in nižavju v karpatskih deželah že večinoma pospravila, v enakih legah alpskih in sudetskih dežel se pa šele pobira. Na zveznih zemljah po nižavah je ovirala peso v razvoju mrzloti in gost plevel. V suhih, posebno pa v goratih legah je krmska pesa prav lepa, dasiravno so jo pokvarili po nekaterih mestih ogrci in miši.

Zelje (kapus) se je v zadnjem času na splošno lepo razvilo, le v zveznih zemljah niso glave posebno trde, sem pa tje so razpokane in ognite. V vzhodni Galiciji in Bukovini so

ostale mnoge glave drobne. V južnih deželah, po ravani in v dolinalah alpskih dežel se je zelje deloma že spravilo, drugod pa le v posameznih slučajih.

Detelja (travniška in lucerna) je vsled zadostne mokrote krepko pognala, vsled česar se je pokosila na mnogih krajih koncem septembra še v četrtič in je dala precejšnjo košnjo. Prav tako se je nakosilo mnogo strniščne detelje tam, kjer se je bila dobro obrastla. V vzhodni Galiciji in v Bukovini pa so letošnja slabo razvita deteljišča močno trpela vsled obilnih poljskih miši, tu pa tam vsled predenice. O pokvarjenju detelje po poljskih miših dohajajo poročila iz vseh ostalih dežel.

Otava je bilo še precej, bila je večinoma slaba, ker se je tudi poznejše pokošena otava deloma premočila. Ker je bilo od konca septembra dalje lepo vreme, zato se je vsaj ona otava v goratih krajih alpskih in sudetskih dežel spravila suha pod streho. Travnarua na pokošenih travnikih se je vsled dovoljne vlage in gorkote na splošno lepo obrastla in daje še obilno pašo. V vzhodni Galiciji in v Bukovini trpe posebno v višjih legah nahajajoči se travniki vsled suše.

Pašniki so se vsled ugodnega vremena v zadnjem času popravili, tako da se lahko dobro izkoristijo. Le v vzhodni Galiciji in v Bukovini, kjer je bila več tednov zaporedoma suša, je paše premalo. Po planinah je bila uže slana in ponoči mraz, vsled česar se je moralo spraviti živino domov.

Kaka kaže na splošno sadno drevje in trta v avstrijskih kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru. (Posnetek iz poročila c. kr. poljed. ministerstva za mesec okt. 1910).

Sadno drevje. — Ker je bilo v oktobru po vseh avstrijskih deželah lepo vreme, temperatura na splošno normalna, dežja le malo, ter je nastopil ponočni mraz nekaterokrat proti koncu meseca samo v Šleziji, Galiciji in v Bukovini, zato je bilo za sadje, ki je bilo še na drevju, izredno ugodno. Pečkato sadje je zadobilo vsled tega lepo barvo in pridobilo na dobroti, posebno pa na oblikovcih po vrtili gojeno zimsko sadje. Zimskega pečkatega sadja, posebno pa jabolk se je na splošno pridelalo precej, dà, celo v obilici.

Prav tako mnogo se je pridelalo kostanja. Dasiravno je bilo pričakovati, da se pridelala še precej oljk, vendar ni ostalo pri tem, ampak se je stanje v obeh glavnih oljkorodnih pokrajinah (v Istri in Dalmaciji) vsled oljkine muhe povsod poslabšalo.

Vsled lepega jesenskega vremena so sadne mladike popolnoma dozorele in nadejati se je, da tudi dobro prezimijo. Vse sadno drevje je nastavilo prav mnogo cvetnih popkov.

V i n o g r a d i. — Vsled trajnega solnčnega jesenskega vremena in vzlic neugodnemu poletju je mošt prav dober in večinoma boljši od lanskega.

Trgatev je večinoma že dovršena. Kakor je bilo razvidno že v poročilu od meseca septembra, je bila povoljna trgatev le v onih krajih, kjer se je pravočasno in pravilno škropilo in žveplalo. Na splošno se lahko reče, da je bila za grozdje pri nas slaba letina.

Trtni les je v vinogradih, ki niso bili prizadeti po peronospori in toči, popolnoma dozorel. V mnogih vinogradih, kjer trte že več mesecev brez listja stoje, mladike še danes niso popolnoma porujavele, zato se je bati, da bo mladje pozimi v takih krajih trpelo. Na Niže Avstrijskem in Moravskem zasipajo radi tega prav pridno trte z zemljo, da jih s tem obvarujejo pred zmrzaljo. Vsled obilne škode, provzročene po peronospori in toči, se je bati, da bo primanjkovalo pri pomladanskem cepljenju podlag in cepičev.

Na splošno se lahko reče, da bila letošnja sadna in vinska letina, nič kaj prida. Pridelalo se je sicer na splošno obilo jabolok, pa prav malo pa hrušk in koščičastega sadja. Glede množine je bila vinska letina prav slaba, glede kakovosti pa komaj srednje dobra.

Štetje živine. Glasom ministerstvene odredbe od 20. avgusta t. l. se bo vršilo o priliki ljudskega štetja obenem tudi štetje živine po stanju 31. decembra 1910. Poljedelskemu ministertvu je mnogo na tem ležeče, da se izvrši štetje živine natančno, kajti le na podlagi takega štetja bo mogoče uravnati zahteve živinorejcev in zadobiti obenem pravo sliko o visokih cenah živine v Avstriji. Politične oblasti imajo toraj nalog, naj pouče ljudstvo o tem, da so natančni podatki o živinoreji in številu živine v prvi vrsti v korist živinorejcem, da se pa štetje živine ne vrši radi tega, kakor ljudstvo splošno misli, da bi se potem živinorejcem davki povišali.

Letina na Ogrskem. Kakor je posneti iz poročila poljedelskega ministerstva za mesec oktober, je bilo na Ogrskem ugodno jesensko vreme, vsled česar da je turšica dobro dozorela in da se jo je pridelalo tudi več nego lani. Množina letos pridelane turšice se ceni na 49.28 milijonov v primeri z lanskimi 41.11 milijoni stotov. Krompirja bo 46.26 milijonov proti 49.95 milijonov stotov v lanskem letu. Zelje, stročnice in razna

povrtnina so se izborno obnesla, a tudi glede sladkorne pese in repe bo letina dobra. Vina je splošno malo, pa tudi sadja ni veliko, razun jabolk in orehov.

Nakup slame za steljo in postelje. C. in kr. vojaški priskrbovalni magacin v Gorici vkupi po trgovskem običaju 4750 metr. stotov prešane slame za steljo in 400 metr. stotov slame za postelje. Zakupna obravnava se vrši 25. novembra 1910.

Natančnejša pojasnila daje „C. in kr. vojaški priskrbovalni magacin v Gorici“ in „Goriško kmetijsko društvo“ na Kornu h. št. 2.

Kletarski tečaji. V primeri z drugimi, bolj naprednimi vinorodnimi deželami, je naše kletarstvo še na jako nizki stopinji. Zaradi tega je zlasti sedaj ko je nastala potreba, da vino izvažamo, nujno potrebno, da se naši vinogradniki poprimejo boljšega kletarjenja ter da pridelujejo dobro, okusno, čisto in stanovito vino, ker je drugače nemogoče s pridelki drugih vinorodnih dežel uspešno konkurirati.

Kaj pomaga gospodarju-vinogradniku še tako lepo grozdje, če ne zna pripraviti iz njega takšno pijačo, kakršna se dandanes po svetu zahteva?

Ravno tako je tudi za kletarje, vinske trgovce in gostilničarje, ki posredujejo prodajo vina med pridelovalcem in občinstvom, znanje umnega kletarstva, zlasti pravilnega ravnanja s posodo in z vinom neobhodno potrebno, kajti iz najbolj žlahtne kapljice se napravi z nepravilnim ravnanjem lahko najgnusnejša pijača!

Da imajo ukaželjni priliko se v umnem kletarstvu temeljito izučiti, priredi c. kr. vinarski nadzornik B. Skalicky pri državni vzorni kleti v Rudolfovem tekom tekoče zime več tridnevnih kletarskih tečajev.

Kdor se misli katerega teh tečajev udeležiti, zglesi naj se takoj pri c. kr. vinarskem nadzorstvu v Rudolfovem.

Ker je število udeležencev za vsak tečaj omejeno, treba se je, komur je na stvari ležeče, čim prej zglasiti.

Vsak, kdor bode v tečaj sprejet, bo o tem, potom posebnega vabila, vsaj en teden pred pričetkom tečaja obveščen.

C. kr. vinarsko nadzorstvo za Kranjsko.

Iz Brji na Viparskem. V Brjah je novega vina več malo na prodaj. Dosti kmetov je vdarila toča in peronospora, da so reveži. Največ, ki je je letos pridelal v Brjah je Franc Ličen z blizu 80 hl izborne kapljice. Starega vina imamo v zadružni kleti oziroma posamezni kmetje še nad 300 hl, ki je tudi dobro ohranjeno, čisto in zdravo. Cena novemu kakor tudi staremu je krog 44 K hektoliter.

Književnost.

Avstrijski živinozdravski zakoni. — V Manz'ovi c. in kr. založni in univerzitetni bukvarni je izšla pred kratkim IV. izdaja avstrijskih živinozdravskih zakonov. Knjiga obsega razna zakonov tudi h tem spadajoče ukaze, normativne predpise in pojasnjujoče opazke. Ta po pristnih virih predelana priročna knjiga nudi onim faktorjem, kojih naloga je skrbeti za to, da se živinozdravski policijski predpisi izpolnujejo, jasen in sistematičen pregled živinozdravsko-policijskih zakonov, k tem spadajočih izvršilnih ukazov, kakor tudi drugih normativnih predpisov in pojasnil (med temi tudi razne sodbe.)

Posamezen eksemplar stane in sicer v mehkih platnicah K 6.—, trdo vezan pa K 7.—.

Št. 1317.

Gorica, dne 25. oktobra 1910.

Razpis nagrad.

Podpisano društvo je prejelo od visoke vlade podporo za pospeševanje sadjereje v slovenskem delu poknežene grofovine Goriško-Gradiščanske, katera naj bi se razdelila v letu 1910 na podlagi programa, ki je bil svoječasno ustanovljen, t. j. v sporazumljenju visoke vlade z deželnim odborom in zastopniki obeh kmetijskih društev.

Ta odsek je sklenil v svoji seji dne 24. oktobra t. l., da se ima porabiti ta podpora za nagrade, ki naj bi se podelile revnejšim posestnikom in kolonom in sicer takim:

1. Ki se obvežejo vsaditi neko določeno število sadnega drevja in sicer takih vrst ali sort, ki jih določi sadjarski odsek podpisanega društva.

2. Ki se obvežejo, da vsade to drevje pravilno v sadovnjak, v plante po njivah ob robu njiv in vinogradov, ob cesti, ob kolovozah ali pa na travnik.

3. Ki se obvežejo, da izkopajo jame za sajenje teh dreves pravočasno. Drevesca dobi le oni prosilec, ki pripravi jame za sajenje vsaj do polovice februarja prih. leta.

4. Obzira vreden prosilec dobi brezplačno 20 sadnih drevesc, vrhu tega pa dobi še 30 K nagrade, katera se mu izplača v dveh obrokih in sicer v 2. letu po sajenju 15 K, v 3. letu še ostalih 15 K, seveda pa le tedaj, če bo podarjeno sadno drevje pravilno oskrboval.

5. Med koloni imajo prednost taki prosilci, katerih prošnje priporoči najemodajalec.

6. Društvo ima pravico odreči obljubljeni podporo onemu, ki bi gori navedenih pogojev natančno ne izpolnil.

7. Nekolekovane prošnje se imajo predložiti podpisanemu društvu do 30. novembra t. l. in sicer z naslednjimi dokazi:

a) Ali je prosilec lastnik ali le najemnik (kolon);

b) če je kolon ali najemnik ima doprinesiti dokaz, čegav kolon je, kako veliko je v najem vzeto zemljišče, za koliko let je sklenil pogodbo in kje in v kakšni legi se nahaja zemljišče, na katero namerava vsaditi podarjeno sadno drevje in kakšna so tla;

c) če je lastnik mora dokazati, kako veliko je njegovo posestvo, kakor tudi kje in v kakšni legi se nahaja parcela, ki jo namerava obsaditi s sadnim drevjem in kakšna so tla;

č) doprinesiti ima druge morebitne dokaze, ki bi bili po mnenju prosilčevem potrebni.

„Goriško kmetijsko društvo“.

Predsednik:

A. Jakončič l. r.

Tajnik:

Vilj. Dominko l. r.